

Nyckel till växter som inte blommar

Den behändiga volym i vanligt handboksformat på litet drygt 500 sidor utgör en bestämningsnyckel till den brittiska floran helt grundad på vegetativa karaktärer. Såvitt jag kan se är alla bofasta kärleväxtarter med, också i stora släkten som starrar *Carex* och tåg *Juncus*, med många vegetativt snarlika arter. Blom-, frukt- och blomställningskaraktärer är helt förvisade från nycklarna, men ibland har ståndorten måst tas till hjälp, såsom myrmark kontra fuktig eller torr mark, till exempel inom *Carex*.

Hur bygger man då upp en sådan flora, så långt ifrån att ha sexualsystemet eller blomornas utseende som övergripande stomme? Jag skall redovisa stegen ganska utförligt, eftersom detta nog är av allmänt intresse.

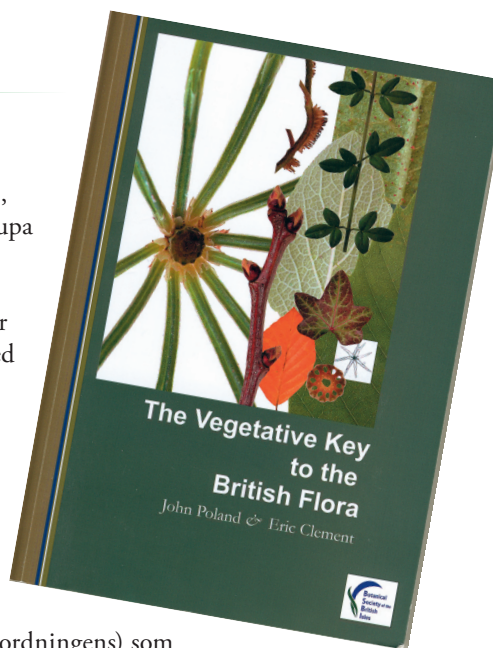
Allra först i boken, före titelsidan men upprepade på sid. 9, kommer ingången till det hela, en huvudnyckel som huvudsakligen baseras på ökande grad av bladflikighet. Detta resulterar i ett antal huvudgrupper A till U, som leder vidare till omfattande nycklar. De första fyra huvudgrupperna, A–D, klarar av fräken, ormbunkar, lummer och barrträd och blir förstas konventionella. Sedan följer huvudgrupperna E–U för blomväxterna, där en del sorterar undan som bladlösa eller med flytande eller nedsänkta blad i nycklar som leder direkt till arterna. I regel faller här – som väntat – arterna i ett och samma släkte ut tillsammans. Sedan löper nyckeln från helbräddade enkla blad till de sammansatta. Slutalternativet inom varje bladtyp blir ofta strödda kontra motsatta blad. Här lurar ibland en fallgrop. Exempelvis midsommarblomstret *Geranium sylvaticum* måste anses ha motsatta blad för att man skall komma rätt – det stämmer långt ifrån alltid. Man måste också uppfatta dess blad som enkla (simple) och inte sammansatta

(compound), trots den djupa flikigheten, men det är nog klart för de flesta med botanisk erfarenhet.

För varje huvudgrupp finns en nyckel (som vi kan kalla andra ordningens) som leder till ett antal grupper, betecknade AA, AB..., BA, BB... och så vidare. Om man nu uppfattat *Geranium* rätt leds man till huvudgrupp Q (blad flikiga, motsatta), som omfattar nio grupper QA till QG samt GER (*Geranium*) och MIM (*Mimulus*). För grupperna QA till QG finns nycklar (av tredje ordningen) som leder direkt till arterna. Störst av dessa är QG (15 arter) som inkluderar en del – men långt ifrån alla – arter av salvior, vänderötter, väddväxter, skäror med mera, en ganska brokig skara. Minsta gruppen QB omfattar bara humle, givetvis utskild som slingerväxt.

Men lägg märke till att två av grupperna (GER och MIM) är släkten, och omfattar samtliga arter som floran tar upp i dessa. Ett 35-tal släkten behandlas på detta sätt och ingår alltså i en fjärde ordningens nycklar. Några av dessa nycklar sammanför naturligt nog arter från vegetativt snarlika släkten, såsom mållorna i *Chenopodium* och *Atriplex* (gruppen CHAT).

Längsta nyckeln bland huvudgrupperna finner man i P (flikiga, strödda blad) med gruppnycklar från PA till PX, och därtill återigen CHAT samt THIS (tistlar och tistellika), totalt 26 grupper. I THIS finner vi då förutom taggiga kompositer även martorn *Eryngium maritimum* och den införda taggakantusen *Acanthus spinosus*.

Tredje och fjärde ordningens nycklar leder alltså i regel till enskilda arter, som där får en vegetativ beskrivning på fyra, fem rader. Dessa beskrivningar är förstås mycket värdefulla i sig, oavsett om man använder boken som nyckel eller ej.

Mycket viktigt är att det sist i boken finns ett fullständigt artregister. Det gör ju att man kan leta upp en art man misstänker och se hur karaktärerna stämmer. Man finner av registret också att en och samma art kan komma ut i flera nycklar, av vilka en markeras med fetstil för att visa att det är det sannolikaste alternativet. Nycklarna täcker alltså in en viss variation, men givetvis i begränsad utsträckning. Däri ligger förstås en stor svårighet eftersom vegetativa karaktärer tenderar att vara betydligt mer variabla än reproduktiva.

Så långt har jag mest talat om bladkaraktärer som kan sägas bilda stommen i den vegetativa nyckeln. Men givetvis spelar författarna så långt som möjligt på hela registret. Hårtyper, nervatur, hydatodformer i nervändarna med mera, samt naturligtvis färger och konsistens spelar stor roll. Här kan man upptäcka karaktärer som man aldrig förr lagt märke till hos gamla bekanta arter.

Inte heller skyggar författarna för anatomin, där så blir nödvändigt för att komma till artnivå. Det gäller speciellt bland halvgräsen, där ett stort antal arters bladtvärsnitt finns avbildade i färg. Det är ändå svårt att se något artspecifikt i många av dessa illustrationer. Kanske också en anvisning om hur man preparerar dessa snitt hade varit på sin plats. Men framför allt stöds nycklarna av en stor mängd teckningar i svart-vitt, enkla men instruktiva.

Hur pass väl fungerar nu denna nyckel i praktiken? Jag har provat den på litet av varje och funnit att det i regel går bra. Ett undantag har jag redan nämnt. Måttuppgifter, som nog författarna har försökt undvika, kan trassla till det. Så hamnar till exempel toppklockan rätt bara om bladen anses vara högst 5 cm långa, vilket sällan stämmer, väl knappast heller på brittiskt material. Men på det hela taget är denna nyckel mycket användbar också i den nordiska floran, särskilt i kulturlandskapet i

söder och väster där den stora mängden av arter är gemensam med de brittiska öarnas. Men den kräver nog en hel del botanisk erfarenhet för att kunna nyttjas med framgång. Man måste kunna bedöma rimligheten i de bestämningsresultat man kommer fram till. Jag tror att många kommer att använda nyckeln ”baklänges”, alltså från registret pröva en hypotes om något icke blommande som man träffat på.

Det är en heroisk pionjärgärning att ha framställt en vegetativ nyckel med sådan fullständighet. Ett mycket stort antal välkända brittiska botanister avtackas och man får förmoda att de granskat och tipsat ifråga om sina specialiteter. Förordet inleds med konstaterandet att denna bok uppenbarligen syftar till det omöjliga. Det är förstås ett arv från Linné att vi till den grad fixerats vid reproduktiva karaktärer, att det synts oss omöjligt att konstruera nycklar baserade enbart på de vegetativa. Före Linné spelade ju faktiskt dessa en större roll. Författarna är att gratulera till att ha lyckats med det omöjliga (nära nog) och de arbetar redan på en reviderad upplaga grundad på alla synpunkter som förväntas strömma in.

✿ BENGT JONSELL

The Vegetative Key to the British Flora

John Poland & Eric Clement 2009.

Botanical Society of the British Isles. 526 sidor.

ISBN 978-0-9560144-0-5.

Pris: 21,75 GBP exkl. frakt från Summerfield Books (www.summerfieldbooks.com), en engelsk internetbokhandel.